

sibi eum ex prolixitate temporis vindicent servitum: præsertim quia sit omnino superfluum, et pro vilis interdum servi persona, dominum ducentis aut trecentis millibus vel amplius fatigari, et talis obiectio callide magis quam veraciter videatur opponi. Proinde constituentes discernimus, ut quicumque domino seu per se, sive per hominem suum requirent fugitivum suum, et agnoscenti reddere distulerit, vel comprehensum excusserit, quatuor eiusdem meriti servos, et eundem fugitivum domino reddere compellatur: aut si idem fugitivus perierit, quinque proculdubio servos similes exsolvare non moretur; unum ex his ille qui composuit, postmodum recepturus, si vel ab ipso vel a domino suo fugitivus inventus, in servitium proprii domini fuerit restitus. Ita ut si talia nesciente domino servus admiserit, si voluerit dominus, duos eiusdem meriti servos pro eo servi domino det: si autem noluerit, servus tradatur fugitiui domino perenniter serviturus: et talis etiam de ancillis ordo servetur.

XIX. Antiqua. ² Si ingenuus vel servus latrones celando suscepit.

Si quis ingenuus vel servus sciens latrones celando suscepit, præsentet quos celavit, et CC. ictus accipiat flagellorum. Quod si non præsentaverit absconsos, poenam quam illi merebantur, incurrat.

XX. ³ Vt iudex cum omnibus rebus, cum quibus fugitivum invenerit, domino adveniente præsentet.

Id quod iudex apud reum vel fugitivum invenit, absente eo qui reum aut fugitivum persequitur, comiti civitatis ostendat, et sic apud se retineat, ei qui perdidit quem adfuerit rediturus.

XXI. ⁴ Egica Rex.

De mancipiis fugitivis, et de susceptione fugitivorum.

Priscarum quidem legum sanctionibus manifeste depromittit quibus modis, quibusque ⁵ perquisitionum titulis fugitivorum latebrosa vagatio reprimatur. Sed dum iudicium diversis occasionibus, vel susceptorum fraude eorum fuga occulitur, verum est quod et ipsarum legum ordo difficile adimpleatur, et crescente vito potior latitantes aditus propagatur; ita ut non sit penitus civitas, castellum, vicus, aut villa, vel diverso-

¹ Complut. tradere.

² Toled. got. y S. J. R. sin autor ni nota.

³ Legion. y Card. Antiqua. S. J. R. R.

⁴ Esta ley XXI. se halla en los códices Legion. Toled. got. S. J. R. y Complut. de donde se ha tomado.

⁵ Legion. quibus persecutionibus, quibus titulis.

rium in quibus mancipia latere minime dignoscantur. Vnde reservata anterioris legis illius sanctione, quæ de fugitivis est promulgata, huius novellæ constitutionis decreto censemus, ut quicumque deinceps fugitivum alterius suscepit, quamquam se dicat esse ingenuum, statim eum procuret iudicialiter exquirendum, ut utrum ingenuus, an fortasse sit servus, iudicis instantia perquiratur, qualiter reperta veritate servus idem domino proprio reformetur. Quod si susceptum quisque fugitivum nec iudici presenterat, nec perto ⁶ domino reddiderit; si servus fuerit, vel libertus instantia iudicis CL. publice verberibus vapulabit. Si autem ingenuus, et C. flagellis coerceri, et libram insuper auri persolvere se noverit domino servi. Quod si non habuerit unde componat hanc solidorum summam, CC. flagellarum ictus accipiat. Nam et cæteri habitatores loci illius, seu cuiuscumque gentis vel generis homines quorumlibet sint servi, tam ecclesiarum, quam etiam fisci nostri vel diversorum possessorum ⁷, simili erunt sententia ferendi, si fugitivum alterius nec prodiderint, nec de possessione sua, in qua lataverit, foris expulerint. Sed hæc observanda vel tenenda sancimus, ut in quibuscumque locis mancipia advenerint fugitiva, statim omnes habitatores locorum ipsorum congregentur in unum, qualiter mancipia ipsa fugitiva vivida indagatione perquirentes, aut per quæstionum ⁸ tormenta, aut pro poenali examinatione, cuius sint servi vel ancillæ, aut quando dominis suis fuderint, vel de qualibus locis inibi advenerint, specialiter manifestent; ut secundum anterioris legis edictum, propriis dominis præsententur, aut dirigantur. Quod si hunc ordinem adimplere minime procuraverint, et mancipia illa fugitiva nec perquirere, nec etiam dominis suis reformare intenderint, nec judiciali examinatione exquirenda curaverint, sed in eo loco in quo suscepta extiterint, postmodum fuerint reperta; omnes habitatores loci ipsius, tam viri quam feminæ, cuiuslibet sint gentis, generis, ordinis vel honoris CC. erunt flagellis publice a iudicibus coercendi. Quod si tiuphadi aut vicarii, atque universi qui judiciali ⁹ functi extiterint potestate, siue numerarii actores, vel procuratores, vel ecclesiarum Dei sacerdotes, fisci vel proprietatis nostræ, atque quorumlibet hominum, in quorum commissio mancipia ipsa latebrosa vagatione se foverint, huius legis sententiam in subditis sibi populis vel iunioribus adimplere neglexerint, districti ab episcopis vel comitibus territorii, CC. ¹⁰ verberibus publice flagellantur. Nam si episcopi ad quorum cognitionem hæc causa pervererit, amicitia infecti, aut beneficio corrupti, vel quadam tepiditatis negligentia occupati, hu-

⁶ Legion. præsente.

⁷ Legion. populorum.

⁸ Legion. quæstionis.

⁹ Legion. iudicaria.

¹⁰ Legion. CCC.

ius legis sententiam impetrantibus ¹ illis implere distulerint ², divinæ attestationis a comite vel tiuphadis coram ipsis se astringant, ut per XXX. dierum excommunicationis emendatione plectantur, ut in ipsis XXX. diebus nullo modo poculum vini nec alios cibos sumere audeant, excepto vespertinis horis pro refectione corporis bucclam panis hordeacei, et calicem aqua sumant, quatenus amaritudinis sententia perferant molestiam, pro eo quod institutionem legis huius distulerint adimplere. Iudicibus tamen ac comitibus hanc sententiam adimplere iubemus, ut si ipsi prædictas institutiones neglexerint adimplere, legis huius censura tres libras auri persolvant fisci iuribus possidentas. Quicumque tamen hominum infra fines Hispaniæ consistentium ³, a quibuslibet personis mancipia ab incognito accipere voluerint, non aliter ipsa emptio ⁴ fiat, nisi prius coram iudice vel bonis hominibus, qui in loco illo fuerint ubi mancipium venditur, perquiratur utrum proprium an alienum servum vendere videatur, specialiter dicat, et hoc quod dixerit ipsum iurando affirmet. Ac postmodum servus ille, quem venundare voluit, per examinationem poenæ cogatur transire. Et si per ventum fuerit, quod non sit illius qui vendidit servus, sed alienum constat esse mancipium, tunc proprio domino iudicis instantia reformatur. Illum tamen qui alienum mancipium vendere voluit tamdiu in custodiæ vinculo mancipatum retineat, quamdiu dominus servi illius ibidem occurrens pro iudicali examinatione suum prosequatur negotium, et legaliter compositionis excipiat ⁵ summam. Data ⁶ et confirmata lex in Cordoba anno feliciter sextodecimo regni nostri.

II. TITVLVS DE HIS QVI AD BELLVM NON VADVNT,

AVT DE BELLO REFVGIVNT.

- I. *Si hi qui exercitui præpositi sunt, commodis corrupti aliquem de expeditione ad domum redire permiserint, vel a domibus suis exire non coegerint.*
- II. *Si compulsores exercitus aliquid, dum exercitum ad hostem compellunt, de domibus eorum auferre præsumperint.*
- III. *Si præpositi exercitus relicto bello ad domum redeant, aut alios redire permittant.*
- IV. *Si præpositi exercitus, aut relicta expeditione ad domum suam redeant, aut alios exire minime compellant.*
- V. *Si compulsores exercitus beneficio accepto ali-*

quem sine ægritudine domi stare permiserint.

VI. De his qui annonas distribuendas accipiunt, vel fraudare præsumunt.

VII. Quam mercedem accipiunt qui mancipia vel quaslibet res de manu hostis excusserit.

VIII. Quid debeat observari, si scandalum infra fines Hispania exsurrexit.

IX. De his qui in exercitu, constituto die, loco vel tempore definito, non successerint, aut refugerint; vel que pars servorum uniuscuiusque in eandem expeditionem debeat profitisci.

decanus fuerit, V. solidos reddere compellatur, et ipsi solidi dividantur in centena, ubi fuerint numerati.

I. ⁷ Si hi qui exercitui præpositi sunt, commodis corrupti aliquem de expeditione ad domum redire permiserint, vel a domibus suis exire non coegerint.

Si thiusadus ⁸ ab aliquo de thiusada ⁹ sua fuerit beneficio corruptus, ut eum ad domum suam redire permetteret, quod acceperat in novecuplum reddat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus. Et si ab eo nullam mercedem acceperit, sed sic eum, dum sanus est, ad domum dimiserit, vel de domo in exercitum exire non compulerit, reddat solidos XXX. Quinquagenarius ¹⁰ vero XV. et centenarius X. Si certe,

⁷ Legion. imperantibus.

⁸ Legion. distulerint, XXX. dierum excommunicationis emendatione plectantur.

⁹ Legion. coimmanentium vel consistentium.

¹⁰ Legion. venditio.

⁵ Legion. accipiat.

⁶ Esta ultima clausula se ha tomado del códice Legion.

⁷ Toled. got. y Card. Antiqua.

⁸ Complut. typhadus, y así otras veces.

⁹ S. J. R. Legion. y Complut. thiuphada. Lind. thiuphadia.

¹⁰ Legion. Complut. y Lind. Quingentenarius.

¹¹ Card. y S. J. R. Antiqua. Legion. Antiqua noviter cunctata.

undecuplum restituere non morentur. Ita tamen ut unusquisque eorum in conventu publice C. flagella suscipiat.

III. Antiqua. *Si præpositi exercitus relicto bello ad domum redeant, aut alios redire permittant.*

Si quis centenarius dimittens centenam suam in hoste, ad domum suam refugerit, capitali supplicio subiacebit. Quod si ad altaria sancta vel ad episcopum forte confugerit, CCC. solidos reddat comiti civitatis, in cuius territorio est constitutus, et pro vita sua non pertimescat. Ipse tamen comes civitatis notum faciat regi, et sic cum nostra ordinatione partiantur solidi illi ad ipsam centenam, quæ ei fuerat adscripta. Ipse autem postmodum centenarius nullo modo præponatur, sed sit sicut unus ex decanis. Et si centenarius sine conscientia aut voluntate præpositi hostis, aut thufadi² sui de centena sua ab aliquo per beneficium persuasus aut rogatus quemquam ad domum suam redire permiserit, vel in hoste³ ut non ambularet relaxaverit, quantum ab eo acceperat in novecuplum comiti notum faciat, et scribat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus, ut⁴ comes civitatis vindictam quæ in lege posita est de his qui pro se rogant⁵, aut qui se redimunt, aut thufadis, aut centenariis, aut decanis vel servis dominicis omnia ad integrum implere non differat. Quod si exegerit et celaverit, et in notitia non protulerit, omnia quæ exigit in novecuplum reddat⁶: et si corruptus ab aliquo, vel rogatus exigere distulerit, in duplum de propria sua facultate satisfaciatur illis, qui inter se hanc solutionem fuerant divisi. Quod si post exactam rem Regi notum non fecerit, ut ipse hoc iubeat in thufada⁷ cui debebatur dividere, aut comiti civitatis reddere fortasse dissimulet⁸, undecupli compositionem eis satisfacere non moretur.

IV. Antiqua. *Si præpositi exercitus aut relicta expeditione ad domum suam redeant, aut alios exire minime compellant.*

Si decanus relinquens decaniam suam de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua cum sanus est, exire, et ad expeditionem profici sci noluerit, det comiti civitatis solidos X. Quod si alicui forte mercedes dederit, reddat solidos V. comiti civitatis in cuius est territorio constitutus; et ipse comes civitatis notum nobis faciat, ut cum nostra iussione dividantur in-

ter eos, in quorum centena fuerat adscriptus. Quod si aliquis qui in thufada⁹ sua fuerat numeratus, sine permesso thufadi sui vel quingentarii¹⁰ sui vel decani sui de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua in hostem profici sci noluerit, in conventu certantium¹¹ publice centrum flagella suscipiat, et reddat solidos X¹².

V. Antiqua. *Si compulsores exercitus beneficio accepto aliquem sine agricultudine domi stare permiserint.*

Servi dominici qui in hostem¹³ exire compellunt, si ab eis aliquis se forte redemerit, quantum ab eo acceperunt, in novecuplum comiti civitatis cogantur exsolvare, et eos quos rogarerit dum esset sanus, ut eum in expeditionem non compellerent, etiam si nullam mercedem ab eo acceperint, illi qui eum relaxaverint reddant pro eo comiti civitatis solidos V. Thufadus vero querat per centenarios suos, et centenarii per decanos suos, et si potuerint cognoscere quia per precem aut per redemptionem ad domum suam refugerint, aut de domo in hostem profici sci noluerint; tunc thufadus præposito¹⁴ comiti notum faciat, et scribat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus, ut¹⁵ comes civitatis vindictam quæ in lege posita est de his qui pro se rogant¹⁶, aut qui se redimunt, aut thufadis, aut centenariis, aut decanis vel servis dominicis omnia ad integrum implere non differat. Quod si exegerit et celaverit, et in notitia non protulerit, omnia quæ exigit in novecuplum reddat¹⁷: et si corruptus ab aliquo, vel rogatus exigere distulerit, in duplum de propria sua facultate satisfaciatur illis, qui inter se hanc solutionem fuerant divisi. Quod si post exactam rem Regi notum non fecerit, ut ipse hoc iubeat in thufada¹⁸ cui debebatur dividere, aut comiti civitatis reddere fortasse dissimulet¹⁹, undecupli compositionem eis satisfacere non moretur.

VI. Antiqua. *De his qui annonas distribuendas accipiunt, et fraudare præsumunt.*

Hoc iustum elegimus, ut per singulas civitates vel castella quicumque erogator annona²⁰ fuerit constitutus, comes civitatis, vel annona²¹ dispens-

¹ Complut. de vita.

² Toled. got. tiumphadi.

³ Toled. got. vel de hoste relaxaverit.

⁴ Toled. got. comiti civitatis satisfaciat, ut sicut superiorius diximus, comes notum Regi faciat, ut ex nostra præceptione dividantur inter ipsam centenam. Quod si centenarius nullam ab eo mercedem acceperit, et sic eum ad domum reliquerit ire, centenarius det comiti civitatis solidos X.

⁵ Toled. got. S. J. R. y Complut. sin autor ni nota.

⁶ Lind. thyphadia.

⁷ Card. Legion. y Lind. quingentenarii aut centenarii.

⁸ Card. Toled. got. S. J. R. Legion. y Complut. mercan-

tiuum. Lind. merentium.

⁹ Toled. got. XIV.

¹⁰ Toled. got. S. J. R. Complut. y Lind. sin autor ni nota.

¹¹ Card. Complut. y Lind. in hostem.

¹² Complut. præposito civitatis faciat notum, in cuius &c.

¹³ Complut. et.

¹⁴ Complut. y Complut. rogan, servis dominicis omnia &c.

¹⁵ Card. reddat comiti civitatis.

¹⁶ Lind. thyphadia, y así otras veces.

¹⁷ Complut. distulerit.

¹⁸ Legion. S. J. R. y Complut. sin autor ni nota.

sator, annonam quam eis est datus, ex integro in civitate vel castello iubeat exhiberi, et ad integrum eis restituere non moretur. Quod si contigerit ut ipse comes civitatis aut annona²²rius, per negligentiam suam non habens, aut forsitan nolens, annonas eorum dare dissimulet, comiti exercitus sui querellam depromant²³, quod annonas eorum eis dispensatores tradere noluerint. Et tunc ille præpositus hostis hominem suum ad nos mittere non moretur; ita ut numerentur dies ex quo annona²⁴ eorum iuxta consuetudinem eis impletæ non fuerint. Et tunc ipse comes civitatis vel annona²⁵ quantum temporis eis annonas consuetas subtraxerat, in quadruplum eis invitus de sua propria facultate restituat. Similiter et de his qui in thufada fuerint numerati, observari præcipimus.

VII. Antiqua. *Quam mercedem accipiant qui mancipia vel quaslibet res de manu hostis excusserint.*

Quicumque de vita sua statu desperans, inimicos fuerit adgressus, ita ut mancipia vel quodcumque genus pecunia²⁶ vel aliarum rerum ab inimicis possit excutere²⁷, et certus rei dominus apud eum aliquid videatur agnoscere; de his ex toto duas partes pro intuitu misericordiae domino certo restituat, tertiam vero partem pro laboris sui premio consequatur. Similiter et si quis qualemque mancipium ab inimicis sollicitaverit, et ipsi mancipio patrocinium aut consilium præstiterit, et eum ad certum dominum perduxerit; quicumque fuerit agnitus hoc fecisse, de mancipio decimam partem mercedis pro tali casu²⁸ aut eventu omnino excipiat habiturus.

VIII. Flavius gloriosus Vbamba Rex.

Quid debeat observari, si scandalum infra fines Hispania²⁹ exsurrexerit.

Cogit nostram gloriam saluberrima intentio actionis, ut sicut in dirimendis negotiis populorum legum est auctoritas promulgata, ita in rebus bellicis mutuo suffulta præsidio ab illis³⁰ ad expugnandum maneat fraternitas, dilectione retenta. Prodesse enim omnibus tranquilitas nostra non ambigit, si cunctorum animos ad bonum propositum classica legis tuba evocando constringat: scilicet, ut quæ in præteritis non bene ordinata

¹ Complut. y Lind. deponant.

² Emilian. y Card. Antiqua. Fls. Rcs. Rex. Complut.

y Lind. sin autor ni nota.

³ Complut. evertere.

⁴ Legion. y Complut. causa.

⁵ Legion. añade: Nova lex.

⁶ Complut. y Lind. surrexerit.

discurrunt, deinceps disposita, opitulante domino, in melius profiscantur. Et ideo huius male usitatæ consuetudinis mores nostra clementia perhorrescit, et tædiose tolerat, quod per quorundam³¹ incuriam frequenter³² occurrant patriæ damna. Nam quotiescumque aliqua infestatio inimicorum in provincias regni nostri se ingerit, dum nostris hominibus, qui in confinio externis³³ gentibus adiunguntur, hostilis surgit bellandi necessitas; ita quidam facillima se occasione dispergunt, modo transductione loci, modo labore odii, modo etiam impossibilitatis dissimulatione subnixa, ut in eo præliandi certamine unus alteri fraterna solatia non impendat: et sub hac occasione, aut qui præstare debuit publicis utilitatibus fratrum destitutus adiutorio retrahatur, aut si aggredi pro gentis et patriæ utilitatibus audacter voluerit, casu imminentis periculi ab adversariis perimatur. Ideo præsenti sanctione decernimus, ut a die legis huius prænotato vel tempore, si quælibet inimicorum adversitas contra partem nostram commota extiterit, seu sit episcopus, sive etiam in quocumque ecclesiastico ordine constitutus, seu sit dux aut comes, thufadus atque vicarius, gardinus vel quælibet persona, cui aut ex ipso sit commissum, ubi adversitas ipsa occurrerit, aut ex altero qui in vicinitate³⁴ adiungitur, vel quicumque in easdem provinciis vel territoria supervenientis³⁵ infra centum millia positus, statim ubi necessitas emerget, mox a duce suo, seu comite, thufado vel vicario, aut a quolibet fuerit admonitus, vel quocumque modo ad suam cognitionem pervenerit, et ad defensionem gentis vel patriæ nostræ præstus cum omni virtute sua qua valuerit non fuerit, et quibuslibet subtilitatibus vel requisitis occasionibus alibi se transferre vel excusare voluerit, ut in adiutorium fratrum suorum promptus atque alacer pro vindicatione patriæ non existat, et supervenientis adversariorum hostilitas aliquid damni, vel captivitatis in populus vel provincias regni nostri amodo intulerit; quisquis tardus seu formidolosus vel quælibet malitia, timore vel tepiditate subcinctus extiterit, et ad præstitum vel vindicationem³⁶ gentis et patriæ exire vel intendere contra inimicos nostræ gentis tota virium intentione distulerit: si quisquam ex sacerdotibus vel clericis fuerit, et non habuerit unde damna rerum terræ nostræ ab inimicis inflata de propriis rebus satisfaciat, iuxta electionem principis districtiori mancipetur exsilio. Hæc sola sententia in episcopis, presbyteris, diaconibus observanda est. In clericis vero non habentibus honorem iuxta subiectoriem de laicis ordinem constitutum, omnis sententia adimplenda est. Ex

⁷ Lind. habilis fraternitatis dilectione &c.

⁸ Legion. y Complut. corundem.

⁹ Legion. y Complut. frequenter.

¹⁰ Legion. y Complut. extraneis.

¹¹ Complut. y Lind. in civitate.

¹² Complut. supervenerit.... millaria.

¹³ Toled. got. defensionem.